

Meiningar og kjak

KLUMMAN

Barbara Holm

Nær eru vit fátøk?

Seinastu smáu tvær vikurnar hevur Miðlahúsið varpað ljós á børn, sum liva í fátækaváða í Føroyum. Undir heitinum »Meðan vit bíða« hava Miðlahúsið og Í menniskjum góður tokki savnað pening inn til børn, sum liva í fátækgraváða. Hetta er millum annað gjørt við at sjeyp kendir føroyingar nú hava fingið freist til 1. mai til at savna pening inn, júst sum teimum lystir.

Átakið hevur spreitt ringar í sjónum, og kring um í samfelagi okkara hevur kjakið um fátækradømi tikið seg upp. Og sjálvsagt eru argumentini og sjónarmiðini ymisk og áhugaverd.

Summi vísa á, at tær støku mammurnar, sum vit hava sæð í samband við hetta kjakið, bara burdu fingið sær eitt vaskiarbeiði við síðuna av fasta starvinum, og soleiðis fáa nóg mikið til dagin og vegin. Summi halda, at tað ikki er uppgávan hjá samfelagnum at geva hesum familjum stuðul, tí fyrst og fremst eiga familjurnar sjálvar ábyrgdina.

Onnur halda, at tað í okkara samfelagi eigur at vera nóg mikið at arbeiða fulla tíð. Tá eiga og skulu endarnir røkka saman, og gera teir ikki tað, má landið traðka til.

Tað, sum tó tykist vera harðliga tiltrongt í hesum kjaki er, at vit semjast um, hvat skal vera menniskjarættur í Føroyum. Hvar gongur okkara mark fyri, hvussu fólk kunnu liva?

Fyrsta fyrirteytin fyri, at vit fáa eitt konstruktivt kjak um hetta eyma evnið er, at vit eru samd um hvørjum grundarlagi, vit kjakast út frá.

Tað eru nógvir mátar at staðfesta eitt fátækamark. Eg fari tó at taka tveir framum aðrar – fullkomið fátækadømi og relativt fátækadømi.

Tá vit tosa um fólk í fullkomnum fátækradømi, so er talan um fólk, sum mangla tað mest neyðuga, so sum mat, drekka, tak yvir høvdið, klæði og atgongd til heilsuverk.

Men tá vit tosa um relativt fátækadømi, so er talan um eina subjektiva meting av lívsgóðskuni, har fólkinu ikki vanta tað mest neyðuga.

Hetta kann til dømis vera, at teimum vantar atgongd til upplýsing, flutningsmøguleikar, útbúgving, tryggleika, vón og líknandi.

Í okkara parti av heiminum tosa vit sjáldan um absolut fátækadømi, tí tey eru óvanliga fá í Norðurlondum, sum liva í absolutum fátækadømi.

Í okkara framkomna vælferðarsamfelagi er tí av alstórum týðningi, at vit eru samd um, hvat er ein menniskjarættur í Føroyum, og hvat er ein luksurvøra, tí givið er, at eingin doyri í hungri her í Føroyum.

Í sendingini »Við hjálp frá góðum fólki« sóu vit, at allar tær luttakandi kvinnurnar vísu á, at bústaðarviðurskiftini eru tað, sum hava størstan týðning. Eyðsæð er, at tað er munandi meira kostnaðarmikið at búgva í Havn, enn tað er at búgva á bygð. Men er tað ein menniskjarættur í Føroyum, at búgva har man vil?

Somuleiðis kunnu vit seta spurningin: Er tað ein menniskjarættur at hava internet? Og harvið teldu ella teldil?

Tann mest viðurkenda og nýttá allýsingin av, hvat eitt relativt fátækadømi er, er tað, sum Peter Townsend, sosiológur festi á blaði í 1979.

»Einstaklingar, familjur og bólkar kunnu sigast at liva í fátækadømi, tá ið tey ikki hava ráð til tann mat, luttaka í teimum aktivitetum og hava tey livikor og hentleikar, sum er vanligt ella viðurkent í samfelagnum tey búgva í. Teirra ríkidømi er somikið langt undir tí, sum er vanligt fyri einstaklingar og familjur, at tey eru avskorin frá vanligum livihátti, vanum og virksemi.«

So er spurningurin. Hvat er í Føroyum ein vanligur liviháttur, vani og virksemi? Tá vit eru samd um tann spurningin, so kunnu vit veruliga taka støðu til hvørji eru fátøk í Føroyum og ikki.

Tað var júst við hesum fyri eyga, at samgongan setti ein bólk fyrr í valskeiðnum, sum hevði til uppgávu at seta eitt føroyskt fátækamark.

Tíverri er so at siga einki broytt, síðani álitid varð skrivað. Vónandi kann átakið »Meðan vit bíða« vera við til, at vit, fólkið í Føroyum, fáa eina felags fatan av, nær fólk í Føroyum eru fátøk.

Føroyskir Læknar Uttanlands

Seinastu tíðina hevur nógv kjak tikið seg upp í Føroyum, um hvussu føroyska heilsuverkið skal skipast. Sum partur av komandi ættarliði av føroyskum serlæknum vilja vit gera vart við okkara sjónarmið.

Sjúklingurin er miðdepilin í einum heilsuverki, og tann grunnleggjandi funktiónin á einum sjúkrahúsi er at útgreina og viðgera sjúklingar. Læknavisindin mennist og broytist allatíðina, og harvið eru stóðugt broytingar í mannagongdum og funktiónum í einum heilsuverki. Ótíðarhóskandi og ólógiskir karmar kunnu elva til vánaligar arbeiðsumstøður og vánaligt útbýti av førleikum hjá starvsfólkum í heilsuverkinum. Sjúkrahús og heilsuverk skulu tí endurskoðast javnan, og ein langtíðarætlan má vera, fyri at sjúkrahúsverkið kann virka í tráð við menningina av læknávisindini.

Sjúkrahúsverkið í Føroyum skal kunna bjóða trygga og fakliga nøktandi viðgerð til allar føroyingar. Vit halda, at vit kunnu fáa munandi betri útbýti av fakliga tilfeinginum í Føroyum. Hetta er tó treytað av politikari raðfesting.

Fyrst og fremst eftirlýsa vit eina langtíðarætlan fyri sjúkrahúsverkið. Eina heildarætlan fyri hvørjar sjúklingar vit kunnu viðgera nøktandi í Føroyum, og hvørjar sjúklingar vit framvegisugu at senda av landinum. Harnæst eina bygnaðarbroyting sum miðsavar allar tær størru sergreinarnar á Landssjúkrahúsinum, soleiðis at allar serkunnleiki og allar arbeiðsroyndir eru miðsavnaðar á einum stað. Tað skapar betri móguleika fyri tvørfakligum samstarvi. Sjúklingagongdin verður effektivari og betri.

Sum í øðrum útjaðarum er størur tørvur á læknum í Føroyum, serliga á serlæknum. Fyri at venda gongdini, er alneyðugt, at hesin trupulleiki verður tikin í størsta álvara.

Fyri at fáa læknar at trívast og serliga at fáa serlæknar at koma til Føroya eftir lokna útbúgving krevjast betri arbeiðsumstøður enn í dag. Serlæknaútbúgvingin er broytt seinastu árinu. So hvørt sum granskning og vitan um sjúkurl og viðgerðir vaksa í vavi, gerast sergreinarnar meira umfatandi og krøvini til serlæknarnar størru. Ein av trupulleikunum í Føroyum er, at serlæknar ikki fáa tíð og umstøður, til sína egnu sergrein. Serlæknar vilja jú fram um alt gagnnýta sína serfrøði og soleiðis veita nøktandi og nútímans viðgerð til sjúklingin. Harafturat er tørvur á umstøðum fyri framhaldandi menning, frálæru og viðlíkahald av vitan, sum kemur sjúklinginum til góðar. Serliga vilja vit leggja dent á undirvísing sum partur av gerandisdegnum á einum sjúkrahúsi. Tað er eitt treytaleyst krav, fyri at vit framhaldandi kunnu hava yngri læknar í útbúgvingarstørvum á LS. Um LS ikki verður góðkent sum útbúgvingarstovnur fyri yngri læknar, koma munandi færri læknar, um nakar, til Føroyar eftir lokna útbúgving. Arbeiðið á sjúkrahúsinum verður skert og skeiklað, og virksemið vit kenna í dag, fellur niður á eitt stóði vit, sum komandi serlæknar ikki kunnu góðtaka.

Við røttu skipan og fullari gagnnýtslu av starvsfólki og teirra førleika, er sjúklingagrunðarlag til at stovna enn fleiri útbúgvingarstørv, sokallað basis- og introstørv, og móguliga kunnu nakrir læknar taka stuttar partar av serlæknaútbúgvingini í Føroyum. Soleiðis kunnu vit um nøkur ár fáa væl fleiri serlæknar í fast starv í Føroyum.

Í verandi skipan hava vit 3 sjúkrahús, sum hvør í sínum lagi dúva uppá vikarar og konsulentar. Hetta er ein dýr og fyri sjúklingin ofta ikki nøktandi loysn við nógvum leysum endum, sum kunnu vera torførir at savna hjá næsta lækna, sum hittir sjúklingin. Hettar seinkar sjúklingagongdini og kann hava álvarsligar fylgjur. Í mun til útbúgving og rekruttering av yngri læknum, er hetta eisini ein minni góð loysn. Hóast vit í Føroyum altíð fara at hava tørv á konsulentum, er eyðsæð at besta og bíligasta loysn fyri allar partar, er at fáa fleiri serlæknar í fast starv.

Sum við øllum øðrum hongur góðska saman við prísi. Vit fáa tað heilsuverk vit vilja gjalda fyri. Seinastu hagtøl vísa, at Føroyar gjalda minst í prosent av BTÚ til heilsuverkið samanborið við hini Norðurlondini. Flest munnu vera samd um at føroyska heilsuverkið er í svár-

ari kreppu. Kjakið kann ikki longur snúgv seg um LS,KS,SS, útjaðaran móttvegis miðstaðarøkinum. Heldur mugu vit kjakast um, hvussu borgarin fær bestu viðgerð, og hvussu Sjúkrahúsværk Føroya kann blíva ein vælvirkandi samansjóðað eind.

Kjakið um heilsuverkið endar ikki her. Nógv kundi verið lagt afturat. Eitt vælvirkandi og nútímans heilsuverk krevur, at politikarar lurta eftir serfrøðini, taka ábyrgd og tora at fremja tær broytingar, sum eru neyðugar. Alt til frama fyri føroyska sjúklingin.

Vegna 'Føroyskar Læknar Uttanlands'

Eivind Warberg,
Sissal Clementsen,
Herborg L. Johannesen,
Hanus Debes Joensen,
Diana Reynstind,
Randi Maria Simonsen,
Magda Lambaa Altinok,
Heðin Jacobsen,
Jógvan Øregaard,
Sissal Sigmundsdóttir
Djurhuus,
Regin Lamhauge,
Tordis Kristiansdóttir,
Heidi Madsen,
Súsanna Reinert-Petersen,
Súsanna Petersen,
Bjarni Wardum,
Rúna Olsen,
Johanna Petersen,
Katrín Olsen og
Marita av Steinum

Savnsmynd